

“Disintegration of China, with the Review of Its Real Trade, Finance, Waterways, Military Forces, the Railroads, Policy and Expectations”, in which he also espoused the “open door” policy, warned against the Russian threat to American trade, and urged that “a decision must be arrived at the action of some sort taken very soon” [5, p. 138].

References

1. Allen H. C. Great Britain and the United States. A History of Anglo-American Relations (1783–1952). – L., 1954. – 1024 p.; Friedman I. British Relations with China 1931–1939. – N.Y., 1940. – 143 p.; Lamb, Alistair. Britain and Chinese Central Asia: The Road to Lhasa, 1767–1905. – London, 1960. – 154 p.; McCordock Ph. D. British Far Eastern Policy, 1894–1900. – N.Y., 1931. – 376 p.; Neale R. G. Great Britain and United States Expansion: 1898–1900. – Michigan, 1966. – 229 p.
2. Griswold A. W. The Far Eastern Policy of the United States. – New Haven, London, 1962. – 530 p.
3. Dulles F. R. Prelude to world power. American Diplomatic History, 1860–1900. – N.Y., 1965. – 238 p.
4. Dennis A. L. P. Adventures in American Diplomacy, 1896–1906. – N.Y., 1969. – 537 p.
5. McCormick. China Market. America's Quest for Informal Empire, 1893–1901. – Chicago, 1967. – 241 p.
6. Erusalimskiy A. Izistorii imperialisticheskoy politiki Anglii na Dalnem Vostoke v konce XIX veka (missialorda Beresforda) // VI. – 1951. – № 5. – P. 43–54 [From the History of imperial British politics on Far East at the end of XIX century (mission of lord Beresford) // Questions of History. – 1951. – № 5. – P. 43–54] (rus).
7. Fursenko A. A. Borba za razdel Kitaya i amerikanskaya doktrina otkrytych dverey, 1895–1900. – M. – L. : Izdatelstvo AHSSSR, 1956. – 237 p. [The fight for Chinese division and American doctrine of Open Door, 1895–1900. – Moscow – Leningrad. : published by ASUSSR, 1956. – 237 p.].
8. Dennett T. John Hay. From Poetry to politics. – N.Y., 1963. – 476 p.

Богданова Т. Г., кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та соціальних наук, ДЗ “Луганський державний медичний університет” (Україна, Луганськ), docent.smile@mail.ru

Британські інтереси на Далекому Сході наприкінці XIX ст.: економічний аспект

Проаналізовано основні мотиви, що спонукали Великобританію до проникнення у далекосхідний регіон. Одним з засобів дослідження китайського ринку стала організація мисії лорда Чарльза Бересфорда у 1898 році. На основі доступних для опрацювання джерел та літератури, можна зробити висновок, що в цілому, ця подорож носила агітаційний характер, але мала за основу більш глибокі цілі та завдання аналізу економічної та політичної ситуації в Китаї, що склалася у зазначений період. Результатом подорожі Бересфорда до Китаю стало видання його книги “Розпад Китаю з урахуванням його теперішньої торгівлі, валюти, водних шляхів, армії, залізниць, політики та перспектив на майбутнє”. Згодом, саме ця мисія відіграла важливу роль у встановленні англо-американського порозуміння у зазначений період та “відкриття” Китаю для зовнішньої торгівлі у 1899 р.

Ключові слова: Великобританія, Сполучені Штати Америки, Китай, Бересфорд, зовнішня політика, міжнародні відносини.

Богданова Т. Г., кандидат исторических наук, доцент кафедры философии и социальных наук, ГУ “Луганский государственный медицинский университет” (Украина, Луганск), docent.smile@mail.ru

Британские интересы на Дальнем Востоке в конце XIX в.: экономический аспект

Проанализировано основные мотивы, которые побудили Великобританию проникнуть в дальневосточный регион. Одним из способов исследования китайского рынка стала организация миссии лорда Чарльза Бересфорда в 1898 г. На основе доступных для исследования источников и литературы, можно сделать вывод, что в целом, эта поездка носила агитационный характер, но имела целью более глубокие цели и задачи анализа экономической и политической ситуации в Китае, который сложился в указанный период. Результатом путешествия Бересфорда в Китай стало издание его книги “Распад Китая с учетом его настоящей торговли, валюты, водных путей, армии, железных дорог, политики и перспектив на будущее”. В дальнейшем, именно эта миссия сыграла важную роль в установлении англо-американского сотрудничества в указанный период и “открытие” Китая для внешней торговли в 1899 г.

Ключевые слова: Великобритания, Соединенные Штаты Америки, Китай, Бересфорд, внешняя политика, международные отношения.

* * *

УДК 930:34:930

Сєряков О. А.

здобувач кафедри іноземних мов та українознавства
Полтавська державна аграрна академія
(Україна, Полтава), 125125.75@mail.ru

ІСТОРИОГРАФІЯ РЕФОРМИ АДВОКАТУРИ 1864 Р. В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ: СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ТЕМИ

Проаналізовано зміст історіографічних праць, присвячених реформі адвокатури 1864 року, опублікованих у дорадянській, радянській та сучасній періоди. Водночас висвітлено характеристику даної реформи, здійснену як безпосередньо істориками, так і правознавцями, юристами, адвокатами, у роботах яких частково міститься її історіографічний аналіз.

Ключові слова: історіографія, історична наука, адвокатура, Російська імперія.

На сьогодні в історіографії фактично відсутнє синтезуюче історіографічне дослідження з реформи адвокатури 1864 року, яке б аналітично охоплювало історіографічні праці дорадянської, радянської та сучасної доби. Історіографи приділяли замало уваги історіографії реформи адвокатури 1864 р. Отже, спроба висвітлити стан наукової розробки даної теми в історіографічному ключі є актуальною.

З огляду на суперечливі оцінки згаданої реформи в історичній науці різних історичних періодів ставимо за мету проаналізувати виключно історіографічні праці, присвячені адвокатури, реформованій за Судовими статутами 1864 р. в Російській імперії. Водночас, рахуючись із тим, що до історіографічного аналізу питання стали вдаватися не лише історики, а й юристи, правознавці, адвокати – аналіз їхніх історіографічних оцінок в поєднанні з оцінками істориків є для нас важливим завданням.

Результати дослідження. У дорадянський час, хронологічно – від періоду розроблення реформи 1850–ті роки до початку XX століття, поки реформа втілювалася у віддалених регіонах імперії, виключно історіографічних праць створено не було. Досить короткий огляд опублікованих видань по темі було зроблено в небагатьох роботах. Зокрема, питанням аналізу найрізноманітніших законопроектів судової реформи цікавився В. М. Гессен, який здійснив і огляд праць своїх опонентів [1]. Однак таке дослідження можна вважати історіографічним досить умовно. Також воно стосувалося проектів судової реформи загалом й містило досить поверхові окремі оцінки реформи адвокатури.

Необхідно вказати, що вивчення реформи адвокатури в радянську добу відбувалося в несприятливих політичних умовах, оскільки радянська влада принципово знищила інститут адвокатури, запровадженій 1864 року. Так, під час громадянської війни було прийнято нормативні акти, якими ліквідували інститут адвокатури, а безпосередньо відоме широкому загалу ставлення самого В. Леніна до адвокатури вкрай негативно зорієнтувало істориків. Значний прорив в дослідженнях історії адвокатури Російської імперії було зроблено в 1960–1970–і роки. До 100 річчя судових реформ загалом, вийшла низка дисертаційних праць і монографій про перебіг судових реформ в Правобережній Україні, Азербайджані, Башкирії, на Дону, Білорусі [2; 3; 4; 5; 6]. У перших розділах цих праць містився короткий історіографічний огляд джерельної бази. Водночас їхні автори як судові реформи загалом, так і реформу адво-

катури зокрема, висвітлювали переважно крізь призму посилення утисків та обмежень із боку самодержавства, упереджено і заангажовано, добираючи джерела відповідним чином і підкріплюючи ними висновки. Також, радянські історики не акцентували уваги на позитивних наслідках запровадження адвокатури для суспільства й оминали увагою внесок конкретних адвокатів в справу правового захисту населення.

Досить серйозним синтезуючим дослідженням, яке містило широкий історіографічний аналіз дорадянських та радянських видань з судової реформи і контр реформи в Росії можна по праву вважати роботу Б. Віленського [7]. Учений ретельно охарактеризував джерельну базу дослідження дав історіографічні оцінки опрацьованим виданням однак підкреслював, що дорадянська історіографія досить однобоко висвітлювала судові реформи й констатував, що тільки в умовах радянської влади став можливим справедливий суд, з'явилася вільна від тиску влади адвокатура та юстиція.

Спробу переосмислити процес розробки й запровадження інституту адвокатури здійснила Н. В. Черкасова [8; 9]. Дібрана нею джерельна база дала змогу дослідити процес формування та діяльність адвокатури в 1860–1880 рр. Н. В. Черкасова у низці праць загалом позитивно оцінила появу когорти нових фахівців, але не уникала ідеологічних нашарувань. Характеризуючи історичні праці дорадянської доби вона зазначала, що реформа в той час висвітлювалася досить оптимістично. Віднайдені ж радянські джерела дають змогу вважати, що серед адвокатів, як своєрідного прошарку буржуазної інтелігенції, розвивалися тенденції, які суперечили їхнім професійним завданням. До таких вона віднесла прагнення адвокатів за будь яку ціну протиставити доводам прокурора силу власної діалектики, прислужуючи інтересам клієнта, не турбуючись про суспільне благо. Зрештою вона зауважувала, що прагнення одержати перемогу та кошти визначало політичні уподобання адвокатів. Коли в Росії стали формуватися політичні партії, то більшість адвокатів зовсім не випадково опинилася в рядах буржуазних партій. Історик оминула увагою той факт, що значний прошарок адвокатів забезпечував підтримку в судах революціонерам і відносити всіх до буржуазно-зорієнтованих не було належних підстав. Радянська ідеологія надмірну увагу приділяла служінню особи суспільним інтересам, благам, ідеям, фактично нівелюючи її інтереси й покладаючи їх на олтар державних. Безсумнівно, це впливало й на зміст висновків науковців.

На сучасному етапі розвитку історичної науки поживався інтерес до реформи адвокатури. Насамперед до вивчення цієї реформи долучилися не лише історики, а й юристи, адвокати, прокурори та ін. Фактично у всіх працях сучасних вчених міститься історіографія обраної ними для дослідження проблеми. Здебільшого фахівці-юристи не вживають терміну “історіографія”, а застосовують “стан наукової розробки теми”.

Особливістю сучасної історіографії є її незаангажованість та не заідеологізованість. Публікації сучасних як російських, так і вітчизняних авторів умовно можна поділити на декілька груп: роботи присвячені розробленню й впровадженню реформи в окремих регіонах Російської імперії, роботи з аналізу окремих

складових реформи (висвітлюють діяльність професійних адвокатів чи ходатаїв, помічників присяжних повірених, рад присяжних повірених тощо) та дослідження з історії діяльності окремих адвокатів, найвидатніших представників правозахисної справи. Сучасна здебільшого російська історіографія представлена монографічними працями, фаховими статтями, які також є моно-дослідженнями та дисертаційними роботами здебільшого регіонального характеру.

Останнім часом значно збільшується кількість праць, присвячених постатям відомим адвокатів А. Урусова, С. Андрєєвського, Ф. Плевако, А. Зарудного [10; 11; 12; 13], а відтак й історіографічним аспектам цього питання. Позитивним видається впровадження в науковий обіг нових історичних та історіографічних джерел, оприлюднення неупереджених оцінок діяльності відомих адвокатів, постаті яких були безпідставно забуті істориками в радянську добу.

Серед російських сучасних авторів особливий внесок в історіографію здійснили М. Троїцький [14] та Є. Арапова [15], висвітливши різноманітні аспекти становлення адвокатури й найголовніше, безпосередню участь значної кількості адвокатів у втіленні реформи. Російській історіографії притаманна ідеалізація постаті царя, з волі якого відбулася реформа. Терміну “контрреформи” прагнуть уникати, виправдовуючи кроки тодішніх урядовців прагненням зупинити хвилю революційних подій. Питання втілення реформи у віддалених регіонах імперії стало цікавити вчених знедавна й в історіографічних працях ще не знайшло належного висвітлення.

Окремі аспекти питання формування прошарку помічників присяжних повірених висвітлювалися у двох дисертаційних працях Гаврилових [16; 17]. Проте, окремого дослідження, присвяченого історіографії становлення прошарку помічників присяжних повірених наразі також бракує.

Серед сучасних вітчизняних праць варто відмітити історіографічне докторське дослідження Т. О. Шаравари [18]. Авторка висвітлила історіографію низки прогресивних реформ, зокрема й судових, у контексті яких стисло виклала історіографію реформи адвокатури. Здебільшого увага була прикута до питання розроблення реформи, її втілення, діяльності професійних адвокатів та ходатаїв, становленню прошарку помічників присяжних повірених, діяльності Рад присяжних повірених та питанням контрреформ у цій сфері. Фактично вона зуміла виокремити всі складники цієї реформи, створивши підвалини для подальших досліджень теми.

Підбиваючи підсумки зазначимо, що наразі активно триває вивчення й висвітлення в опублікованих виданнях різноманітних аспектів реформи адвокатури. Особливий поштовх історикам дала ювілейна дата, оскільки в 2012–2014 роках відзначають річницю впровадження Великих реформ в Російській імперії, серед більшості яких вагоме місце посіла й реформа адвокатури завдяки якій вдалося частково зреалізувати права людини та започаткувати розбудову громадянського суспільства, а також забезпечити принцип змагальності сторін, враховуючи й реформу прокуратури. Наразі бракує ґрунтового історіографічного дослідження, присвяче-

ного: питанням співпраці ходатаїв та професійних адвокатів (присяжних повірених); діяльності рад присяжних повірених; співпраці адвокатури з прокуратурою; діяльності адвокатури і найвіддаленіших регіонах імперії. Бракує також досліджень з реформи адвокатури в різноманітних тогочасних губерніях України та комплексної роботи з усіх складових реформи, а відтак і глибокого історіографічного аналізу цих питань.

Список використаних джерел

1. Гессен И. В. Судебная реформа / Иосиф Владимирович Гессен. – СПб., 1907. – 179 с.
2. Щербина П. Ф. Судебная реформа 1864 г. на Правобережной Украине / Петро Федорович Щербина. – Львов, 1974. – 190 с.
3. Мильман А. Ш. Судебная реформа 1864 г. и ее осуществление в Азербайджане / А. Ш. Мильман // Ученые записки Азербайджанского университета. Серия “история и философия”, 1965. – № 3.
4. Ишкуллов Ф. А. Судебная реформа и контрреформа в Башкирии : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 “теория и история государства и права” / Ф. А. Ишкуллов. – Саратов, 1974. – 19 с.
5. Краковский К. П. Судебная реформа в Земле Войска Донского : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 “теория и история государства и права” / К. П. Краковский. – Саратов, 1981. – 28 с.
6. Марышкин А. В. Судебная реформа 1864 г. и особенности ее проведения на территории Белоруссии : автореф. дисс. ... канд. юр. наук : 12.00.01 “теория и история государства и права” / А. В. Марышкин. – М., 1985. – 23 с.
7. Виленский Б. В. Судебная реформа и контрреформа в России : дисс. ... доктора юрид. наук : 12.00.01 / Виленский Борис Вениаминович. – М., 1966. – 364 с.
8. Черкасова Н. В. Судебная реформа 1864 г и возникновение адвокатуры в России / Н. В. Черкасова // Политико–правовые идеи и институты в их историческом развитии. – М., 1980.
9. Черкасова Н. В. К истории русской адвокатуры / Н. В. Черкасова // Историко–правовые исследования: проблемы и перспективы. – М. : Изд–во АН СССР, 1982. – С. 118–126.
10. Степанова А. В. А. И. Урусов – юрист и судебный оратор : автореф. дисс. ... канд. ист. наук : 07.00.02. – Отечественная история / А. В. Степанова. – Саратов, 2005. – 22 с.
11. Рязанова Д. А. С. А. Андреевский: юрист и общественный деятель (1847–1918 гг.): автореф. дисс. ... канд. ист. наук : 07.00.02. – Отечественная история / Д. А. Рязанова. – Саратов, 2002. – 21 с.
12. Резник Г. Рыцарь правосудия // Плевако Федор Никифорович. Избранные речи / Г. Резник. – М., 2008.
13. Варфоломеев Ю. В. А. С. Зарудный: юрист и общественный деятель / Ю. В. Варфоломеев. – Саратов, 2002.
14. Троицкий Н. Адвокатура в России и публичные процессы (1866–1904 гг.) / Николай Троицкий. – Тула, 2000. – 456 с.
15. Арапова Е. Д. Порепорформенная адвокатура 60–70-х годов XIX века в восприятии русского общества : автореф. дисс. ... канд. ист. наук : 07.00.02. – Отечественная история / Е. Д. Арапова. – М., 2011. – 24 с.
16. Гаврилов С. Н. Актуальные вопросы организации адвокатуры и участия защитника в уголовном процессе в России (История и современность) / Гаврилов Сергей Николаевич : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. – М., 1998. – 263 с.
17. Гаврилов С. Н. Профессиональное ябедничество в истории России XIX века / Гаврилов Сергей Николаевич : дисс. ... канд. ист. наук : 07.00.02. – Архангельск, 2005. – 254 с.
18. Шаравара Т. О. Реформы и контрреформы другой половины XIX – початку XX століття в Російській імперії: історіографія : дис. ... доктора історичних наук : 07.00.06 / Шаравара Тамара Олексіївна. – К., 2012. – 541 с.

References

1. Gessen I. V. Sudebnaya reforma. – SPb., 1907. – 179 s.
2. Shcherbina P. F. Sudebnaya reforma 1864 g. Na Pravoberezhnoy Ukraine. – Lvov, 1974. – 190 s.
3. Milman A. Sh. Sudebnaya reforma 1864 g. i osushchestvlenie v Azerbaydzhanе // Uchenye zapiski Azerbaydzhanskogo universiteta. Seriya “Istoriya i filosofiya”, 1965. – № 3.
4. Ishkulov P. A. Sudebnaya reforma i kontrephorma v Bashkirii :

avtoref. diss. ... kandidata yurid. nauk : 12.00.01. – Saratov, 1974. – 19 s.

5. Krakovsky K. P. Sudebnaya reforma v Zemle Voyska Don-skogo : avtoref. diss. ... kandidata yurid. nauk : 12.00.01. – Saratov, 1981. – 28 s.

6. Mariskin A. V. Sudebnaya reforma i osobennosti eyo provedeniya na territorii Belorussii : avtoref. diss. ... kandidata yurid. nauk : 12.00.01. – M., 1985. – 23 s.

7. Vilenskiy B. V. Sudebnaya reforma i kontrephorma v Rossii : diss. doktora yurid. nauk : spec. 12.00.01. – M., 1966. – 364 s.

8. Cherkasova N. V. Sudebnaya reforma 1864 g. i vzniknoveniye advokatury v Rossii // Politiko–pravovoye idei i instituty v ih istoricheskom razvitii. – M., 1980.

9. Cherkasova N. V. K istorii russkoy advokatury / N. V. Cherkasova // Istitiriko–pravovoye issledovaniya: problemy i perspektivy. – M., 1982. – S. 118–126.

10. Stepanova A. V. A. I. Urusov – yurist i sudebnyi orator : avtoref. diss. ... kandidata ist. nauk : 07.00.02. – Otechestvennaya istoriya / Saratov, 2005. – 22 s.

11. Ryzanov D. A. S. A. Andreevskiy: yurist i obshchestvennyy deyatel (1847–1918): avtoref. diss. ... kandidata ist. nauk : 07.00.02. – Otechestvennaya istoriya / Saratov, 2002. – 21 s.

12. Reznik G. Ritsar pravosudiya // Plevako Fedor Nikiforovich / Izbranny rechi. – M., 2008.

13. Varfolomeev Yu. V. A. S. Zarudny: yurist i obshchestvennyy deyatel. – Saratov, 2002.

14. Troitskiy N. Advokatura v Rossii i publichnye processy (1866–1904). – Tula, 2000. – 456 c.

15. Arapova E. D. Poreformennaya advokatura 60–70-h godov XIX veka v vospriyatii russkogo obshchestva : avtoref. diss. ... kandidata ist. nauk : spec. 07.00.02. – M., 2011. – 24 s.

16. Gavrilov S. N. Aktualnye voprosy organizatsii advokatury i uchastiya zashchitnika v ugovolnom processe v Rossii (Istoriya i sovremennost) : diss. ... kand. yurid. nauk : 12.00.09. – M., 1998. – 263 s.

17. Gavrilov S. N. Professionalnoye yabednichestvo v istorii Rossii XIX veka: diss. kand. ist. nauk : 07.00.02. – Arhangelsk, 2005. – 254 s.

18. Sharavara T. O. Reformy i kontreformy drugoyi poloviny XIX – pochatku XX stolittya v Rossiyskii imperii: istoriografiya) : diss. doktora. ist. nauk : spec. 07.00.06. – K., 2012. – 541 s.

Sieriakov A. A., candidate for the degree of the department of foreign languages and Ukraine Science of Poltava State Agrarian Academy (Ukraine, Poltava), 125125.75@mail.ru

Historiography of the bar reform in 1864 in the Russian Empire: scientific research results

The article deals with the analysis of historiographic works devoted to the bar reform in 1864 and published in pre-soviet, soviet and present time. The characteristics of this reform given by historians, law scholars, and lawyers in whose works historiographic analysis is partially mentioned is highlighted.

Keywords: historiography, historical science, bar, the Russian Empire.

Serjakov A. A., соискатель кафедры иностранных языков и украинистики, Полтавская государственная аграрная академия (Украина, Полтава), 125125.75@mail.ru

Історіографія реформи адвокатури 1864 г. в Російській імперії: стан наукової розробки теми

Проаналізовано зміст історіографічних робіт, присвячених реформі адвокатури 1864 року, опублікованих в додержавній, державній і сучасній періоди. Також розкрито характеристику даної реформи, дану як істориками, так і правоведами, юристами, адвокатами, в роботах яких частинно згадується її історіографічний аналіз.

Ключові слова: історіографія, історична наука, адвокатура, Російська імперія.

* * *